

ОЛЕНА КРАВЧЕНКО

**ОПІКА НАД ДІТЬМИ В УКРАЇНІ
наприкінці XVIII – на початку ХХ ст.**

Харків – 2019

УДК 94 (477) : 347.642 «17/19»
К 772

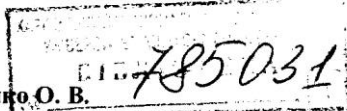
*Рекомендовано до друку рішенням Ученої ради
Українського державного університету
залізничного транспорту,
протокол №7 від 27 вересня 2018 р.*

Відповідальний за випуск науковий редактор:
В. В. Калініченко, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Рецензенти:

Б. Х. Георгієв – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії та археології
Шуменського університету «Єпископ Костянтин Преславський» (Шумен, Болгарія)
Л. М. Жванко – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії та
культурології Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова
І. О. Шандра – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії, музеєзнавства та
пам'яткознавства Харківської державної академії культури

*На обкладинці: фото дітей засланих каторжників і вихователів притулку Київського
патронату товариства заступництва осіб, що звільнилися з місць позбавлення волі, 1912 р.*

Кравченко О. В.

К 772 Опіка над дітьми в Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст. :
монографія. Харків : ФОРМ Панов А. М., 2019. 430 с.
ISBN 978-617-7722-88-4

Монографію присвячено вивченню історії державної, суспільної та
приватної опіки над дітьми на українських землях, що входили до складу
Російської імперії, наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Видання розраховано на істориків-фахівців, викладачів, педагогів,
соціальних працівників, усіх, хто цікавиться соціальною історією України.

УДК 94 (477) : 347.642 «17/19»

ISBN 978-617-7722-88-4

© О. В. Кравченко, 2019

ЗМІСТ

Список скорочень	8
ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ	44
1.1 Європейські традиції опіки над дітьми	44
1.2 Законодавча база опіки та піклування над неповнолітніми	50
1.3 Питання опіки над дітьми в діяльності міжнародних та всеросійських з'їздів і конгресів	57
РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНІ УСТАНОВИ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ	68
2.1 Виховні та сирітські будинки Приказів громадської опіки	68
2.2 Дитячі заклади Відомства установ імператриці Марії	85
2.3 Опікунство над сліпими та його відділення	109
2.4 Опікунство над глухонімими та його відділення	118
РОЗДІЛ 3. ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ПРИВАТНИХ ОСІБ У СФЕРІ ПІКЛУВАННЯ НАД ДІТЬМИ	138
3.1 Опіка над дітьми в діяльності добровільних товариств	138
3.2 Товариства патронату, виправних притулків та землеробських колоній для неповнолітніх	164
3.3 Створення та функціонування дитячих ясел і денних притулків	178
3.4 Медична та профілактична допомога: літні та лікувальні колонії	188
3.5 Приватна добровільність на службі опіки над дітьми	202
РОЗДІЛ 4. ЗЕМСЬКІ, МІСЬКІ, СТАНОВІ, ЕТНІЧНІ ТА КОНФЕСІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ	213
4.1 Земські та міські установи для підкидьків	213
4.2 Станові та етнонаціональні товариства опіки над сиротами	231
4.3 Роль православної, католицької та лютеранської церков в організації піклування над дітьми	240
РОЗДІЛ 5. ОПІКА НАД НЕПОВНОЛІТНІМИ В РОКИ ВОЄННИХ ЛИХОЛІТЬ ПОЧАТКУ ХХ СТ.	255
5.1 Олексіївський Головний Комітет та піклування над сиротами	255
5.2 Загальноросійські та регіональні інституції опіки над дітьми воїнів	262
5.3 Опіка над сиротами сільського населення: Романівський комітет	280
5.4 Організація опіки над дітьми-біженцями	286
ВИСНОВКИ	317
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	322
ДОДАТКИ	383
SUMMARY	426